

Nederlanders zijn van nature niet nationalistisch. Als ze zich op gevoelens van trots op hun natie betrapten, hrikken ze er bijna van. In haar zeer persoonlijke terugblik op haar leven, *et persoonlijke is politiek*, beschrijft edy d'Ancona haar verbazing over ar trots op haar vaderland toen ze s kersvers lid van het Europees Parle- ent vaststelde dat het in Nederland i slecht nog niet is. Pensioenen, zondheidszorg, onderwijs en sociale kerheid kunnen er in ons land goed ee door. In hun recent verschenen *ek Slag om de toekomst* ventileren arius Rietdijk en Martien van Winden n heel andere houding. Zij zijn trotse ederlanders en dat laten ze weten k. Dat is overigens niet de kern van n boek, maar het is wel een belang- ik uitgangspunt van beide auteurs.

Waar gaat dit boek dan wel over? olgens Rietdijk en Van Winden is er ndamenteel iets mis met de manier aarop we nu de toekomst proberen te orspellen. Dat doen we nu vooral et econometrische modellen. Deze odellen hebben een aantal tekortko- ingen. In de eerste plaats zijn zij ornamenlijk gebaseerd op het verle- en. Gebruikers van dergelijke wiskun- ge modellen zoeken naar verbanden i het verleden en proberen na te gaan i hoeverre deze in de toekomst weer ctueel zullen worden. Rietdijk en Van inden vinden deze aanpak te beperkt,

3-1-04
FD

Nijlpaard in de bijbel

omdat ze te weinig ruimte laat voor nieuwe inzichten. Verder suggereren de uitkomsten van deze modellen een niet realistische zekerheid. Als voorbeeld wijzen zij op een uitspraak in de laatste troonreden, waarin de koningin voor- spelt dat de economie in 2004 met 1,5% gaat groeien.

Wat is het alternatief? Als het aan de auteurs ligt, kan het CPB de deuren wel sluiten. In een steeds complexer wor- dende wereld moeten we met andere voorspelmethode werken. We moeten ons niet één, maar veel meer voorstel- lingen van de toekomst maken. Daarbij zullen we ook ruimte moeten geven aan alternatieve inzichten. Er zal ook nagegaan moeten worden wat de gevolgen zijn van volkomen onver- wachte ontwikkelingen. Denk daarbij aan een energiecrisis, de val van de Muur of een onverwacht conflict.

De voorgestelde oplossingsmethode is die van scenarioplanning. Als we ons een beeld van de toekomst van een land of een bedrijf willen vormen, zul- len we de actualiteit even moeten laten voor wat zij is. De schrijvers suggereren dat we ons een voorstelling moeten maken van de wereld over vijftien jaar.

JAAP
KOELEWIJN

Zij noemen dat de diepvriesvraag. Als we een antwoord hebben op deze vraag kunnen we nagaan wat de implicaties zijn van de voorziene ontwikkelingen voor de strategie van de betrokkenen. We kunnen een veelheid aan scenario's schetsen en analyseren wat de gevolgen van al deze scenario's zullen zijn. Als we dat goed doen, zullen we minder voor onverwachte verrassingen komen te staan en adequater kunnen reageren.

Rietdijk en Van Winden hebben om hun opvattingen kracht bij te zetten

een keur van prominente Nederlanders geïnterviewd. Scenarioplanning is namelijk eigenlijk niets nieuws. Niet alleen Michiel de Ruyter paste deze strategie toe. Ook grote Nederlandse ondernemingen, Koninklijke Olie, Uni- lever en ING, gebruiken met succes scenarioanalyse. Al deze ondernemingen komen, soms bij monde van hun top- man, aan het woord. Verder blijken er onverwacht veel andere Nederlanders vertrouwd te zijn met deze aanpak. De rector magnificus Jaap Blokker van de Vrije Universiteit, en ook Jaap van Duijn en Leen Meijaard bekennen zich tot aanhangers van deze aanpak.

Wat vind ik ervan? Ik heb gemengde gevoelens. Het is duidelijk dat voor de lange termijn de traditionele econome- trie niet werkt. Het is inderdaad weinig zinvol om tot achter de komma uit te rekenen wat het financieringstekort van de overheid in 2007 zal zijn. Scenario- analyse kan dan, en dat is ook mijn eigen ervaring, een zinvolle aanpak zijn om op een gedisciplineerde manier alternatieven te bedenken zonder deze direct te kwantificeren. Zo werkt het in dit boek zo verguisde CPB overigens ook. Ook militairen werken daarom

met scenario's.

Tot zover kan ik de auteurs volgen. Het gaat wat mij betreft in twee opzichten mis. Rietdijk en Van Winden schrijven wel veel over scenarioanalyse, maar ze doen er weinig mee. Wat zou het leuk zijn geweest om al die beken- de mensen eens de diepvriesvraag gesteld te hebben. Dan hadden de auteurs de lezer kunnen prikkelen met een veelheid aan meningen. Het twee- de bezwaar is veel fundamenteeler. De auteurs suggereren dat we met scenarioanalyse ook het ondenkbare in kaart kunnen brengen. Dat kan niet. Ik verschilde laatstelijk van mening met een zeer bijbelvaste collega over de ver- taling van de *Openbaringen*. In de Sta- tenvertaling wordt een monster beschreven als een gehoord wezen. In de nieuwste vertaling spreekt men van een nijlpaard. Volgens hem klopte dat niet, want het monster was zo ondenk- baar angstaanjagend dat het geen nijl- paard kon zijn. Hij geloofde stellig dat God de schrijver de woorden had inge- geven. Dat geloof ik niet. Alles wat wij ons voorstellen, de bijbel of de toe- komst, is een product van onze eigen geest die gevoed is met eerdere waar- nemingen. Het ondenkbare kan dus ook met scenarioplanning niet worden bedacht. Het onwaarschijnlijke wel en daarvoor is deze methode niet meer dan een disciplinerend hulpmiddel.

Dr Jaap Koelewijn is directeur van adviesbureau Finan- cieel Denkwerk te Rotterdam.